

N:o 56.

Ank. till Riksd. kansli den 1 Maj 1891, kl. 3 e. m.

Utlåtande, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående godkännande af en med staden Göteborg träffad öfverenskommelse i fråga om dess inqvarteringsskyldighet, äfvensom rörande anslag till ett nytt kasernetablissemment derstädes m. m.
(I. A.)

Sedan stadsfullmäktige i Göteborg, på gjord framställning, förklarar sig villige att till kronan erlægga ett belopp af 460,900 kronor mot det dels till staden upplätes den kronan tillkommande dispositionsrätt till den s. k. exercisheden, byggnaden å tomten n:o 22 vid Södra Larmgatan äfvensom kommandantsängen vid skansen Lejonet med derå uppförda byggnader, deri jemväl inbegripen den s. k. laboratoriebyggnaden med den mark, hvarå denna byggnad blifvit uppförd, dels staden befriades för all framtid från skyldigheten att till göta artilleriregemente eller motsvarande krigsstyrka, som kunde varda i staden förlagd, tillhandahålla rum och servis in natura, men berättigades att, utan hinder af den öfverenskommelse i fråga om inqvarteringsskyldigheten, som kunde blifva träffad, fortfarande såsom hittills bibehållas vid den staden genom kongl. resolutionen den 16 oktober 1723 tillförsäkrade förmån att uppbära och till sin nytta använda det belopp af 21,028 kronor 3 öre, som af statsverket årligen till stadskassan i ersättning för den s. k. inqvarteringstolagen utbetalades, har Kongl. Maj:t, i en till Riksdagen

den 13 mars innevarande år aflåten, till statsutskottet remitterad proposition (n:o 48), under åberopande af bilagdt statsrådsprotokoll öfver landtförsvarsärenden för nämnda dag, föreslagit Riksdagen att

dels godkänna den sålunda under förbehåll af Riksdagens samtycke med staden Göteborg träffade öfverenskommelse;

dels medgifva, att åtskilliga i statsrådsprotokollet närmare angifna, kronan tillhöriga områden och byggnader i Göteborg måtte få i den ordning, Kongl. Maj:t kunde pröfva lämpligt, för kronans räkning på sådant sätt föryttras, att den för samtliga områdena och byggnaderna erhållna köpeskilling icke understege en summa af 584,376 kronor;

dels ock, vid bifall till nyss nämnda båda förslag, besluta:

att ej mindre det belopp 460,900 kronor, som staden i sådan händelse skulle till kronan erlægga, utan äfven de för den s. k. kommandantsängen vid skansen Kronan och öfriga nyss omförmälda områden och byggnader inflytande, disponibla försäljningsmedel måtte, sist nämnda medel intill ett belopp af 1,064,100 kronor, användas till beredande af nytt kasernetablissemment åt göta artilleriregemente;

att det öfverskott å berörda försäljningsmedel, som möjligen uppstode efter bestridande af nämnda utgift, skulle till statsverket ingå och bland statsverkets inkomster redovisas under titel extra uppörd; samt

att medel till ifrågavarande byggnadsarbete måtte, i den mån sådant kunde blifva nödigt, få intill ett belopp af 1,440,000 kronor, efter Kongl. Maj:ts bepröfvande, utaf för handen varande tillgångar förskjutas.

Till förenämnda statsrådsprotokoll har chefen för landtförsvarsdepartementet till en början erinrat, att han i sitt anförande till statsrådsprotokollet för den 14 februari 1890, hvarmed frågan om inköp för göta artilleriregementes räkning af landeriet Qviberg invid Göteborg inleddes, redogjort omständligt för det dåliga skick, i hvilket det för nämnda regemente afsedda, i Göteborg belägna kasernetablissemment befunne sig, och de öfriga omständigheter, som gjorde uppförandet för nämnda regemente af ett nytt kasernetablissemment till en nästan oundviklig nödvändighet; och hade departementschefen dervid framhållit, att betänkliga sättningar i sjelfva kasernbyggnaden redan år 1871 förmärkts, att undersökningar derefter måst regelbundet anordnas för att utröna i hvad mån dessa fortskridit, att norra mellanbyggnaden utåt gården redan böjt sig, att taken i närmare 50 rum gifvit sig, så att särskilda anordningar för deras understöttande måst vidtagas, och att i öfrigt den spridda förläggningen och delvisa otillräckligheten af rege-

mentets skol- och öfningslokaler samt förrådsbyggnader städse i hög grad försvårat öfningarnas ändamålsenliga bedrifvande.

Af ett utaf chefen för göta artilleriregemente under sistlidet år afgifvet utlåtande i ämnet hade ytterligare framgått, att kasernen år 1872 formligen utdömts, att vissa rum i densamma måst utrymmas såsom farliga att bebo, att lägenheterna deri vore så små, att sängarne måst ställas i två rader ofvanpå hvarandra, att vid full beläggning förefunnes 24 kvadratfots golfyta och 240 kubikfots luftutrymme per man, under det att enligt gällande tabell öfver utrymmet i kasernetablissemmentet golfytan skulle utgöra 47,5 kvadratfot och luftkuben 570 kubikfot, att de flesta rummen uppvärmdes genom öppna murade tegelspisar af äldre, föga värmegifvande konstruktion, att en del af de öfversta rummen fylles med rök, då vid starka vestliga vindar försök gjordes till eldning, att golfven i allmänhet voro otäta, så att skurvattnet nedrunne, hvarigenom under årens lopp den olämpliga underfyllnaden blifvit impregnerad med allehanda osunda ämnen, att sjukhuset vore obeqvämt och osundt, så att bröstpatienters sjukdomar der ofta öfverginge till lungshot och att operationer omöjligen kunde i detsamma företagas, att vid etablissementet lokaler för regementschefs- och divisionschefsexpeditionerna, för konstapel- och sergeantskolorna och för förvaltningsdirektionen äfvensom samlingsrum för officerare och underofficerare helt och hållet saknades, att ridhuset vore för sitt behof otillräckligt, samt slutligen att regementet till ersättande af de lokaler, som omöjligen kunnat undvaras, nödgats af enskilde förhyra rum, därför i årlig hyra utginge omkring 13,900 kronor.

Frågan om medels anskaffande för det nya etablissementet hade, enligt hvad departementschefen vidare anfört, gifvit anledning till långvariga undersökningar och talrika förhandlingar med staden Göteborg. Började redan år 1873, kunde de sägas hafva från nämnda tid nästan oafbrutet fortgått. Emellertid hade uppslaget till de åtgärder, som ledt till nu föreliggande resultat, gifvits genom Kongl. Maj:ts, i anledning af en utaf generalfältygmästaren och chefen för artilleriet gjord hemställan, den 2 november 1883 till arméförvaltningen å artilleri- och fortifikationsdepartementen lemnade uppdrag att uppgöra och till Kongl. Maj:t inkomma med fullständiga beräkningar öfver de tillgångar, hvilka, vare sig genom försäljning af landförsvaret tillhöriga, men vid genomförandet af förslaget om nytt kasernetablissemments uppförande obehöfliga tomter i Göteborg eller eljest, kunde blifva tillgängliga såsom bidrag till bestridande af statens utgifter för nytt etablissement.

Till åtlydnad af detta uppdrag hade arméförvaltningen begärt

uppgift från stadsfullmäktige i Göteborg å den lösesumma, staden kunde vara villig utgifva, *dels* för befrielse för all framtid från skyldigheten att åt göta artilleriregemente eller annan motsvarande krigsstyrka, som kunde varda i staden förlagd, tillhandahålla rum och servis in natura, *dels* för att förvärfva sig uteslutande egande- och dispositionsrätten till de områden, som upptoges af nuvarande artillerikasernen och den bredvid liggande materialboden, till den s. k. exercisheden och till kommandantsängen vid skansen Lejonet, och *dels* för att komma i besittning af följande i Göteborg belägna, kronan tillhöriga tomter och byggnader, nemligen: byggnaden å stalltomten n:o 22 vid Södra Larmgatan;

stalltomten n:is 38 och 44 vid Magasinsgatan med derå uppförda byggnader;

stalltomten n:o 23 vid Södra Larmgatan med derå uppförd byggnad;

norra hälften af fortifikationshusets tomt med derå uppförd byggnad;

en plats vid Sahlgrenska sjukhuset med byggnad;

tomten n:o 40 vid Kronhusgatan;

kronobageritomten med byggnad;

ett område norr om Kronhusgatans förlängning med derå uppförd byggnad;

området å Lilla Otterhällan med byggnader;

kommandantsängen vid skansen Kronan med byggnader; samt garnisonssjukhusets tomt med byggnad.

Stadsfullmäktige, som ansett ärenden af den beskaffenhet, som det sålunda af arméförvaltningen väckta, lämpligast böra genom underhandlingar de intresserade parterna emellan afgöras, hade för sin del föreslagit tillsättande af en beredning med uppdrag att uppgöra förslag till lösning af så väl nämnda, till fullmäktige hänskjutna, som möjligen andra dermed sammanhängande frågor; och hade, efter det Kongl. Maj:t gillat detta stadsfullmäktiges förslag, nämnden, som skulle bestå af tre utaf kronan och tre utaf staden valde ledamöter jemte en af de sålunda tillsatte ledamöterna utsedd ordförande, i slutet af år 1886 blifvit konstituerad.

Denna nämnd hade den 14 december 1887 afgifvit förslag till öfverenskommelse, hvarefter *dels* arméförvaltningen å ofvan nämnda departement anmodats att deröfver inkomma med yttrande, *dels* statskontoret, kammarkollegium samt kommerskollegium och generaltullstyrelsen anbefalts att i vissa delar af ärendet afgifva utlåtanden, *dels* slutligen stadsfullmäktige i Göteborg på grund af Kongl. Maj:ts, vid ärendets förberedande föredragning den 6 juni 1890, gifna föreskrift

förelagts att yttra sig, huru vida de vore benägne antaga vissa punkter i den af beredningen förordade öfverenskommelse. Jemte förmålan, att en af de tomter, som utaf arméförvaltningen föreslagits till inlösen af staden Göteborg, nemligen den, å hvilken artillerikasernen och den der invid liggande materialboden vore uppförda, numera icke kunde till afyttrande ifrågakomma, i det densamma genom Kongl. Maj:ts dom den 30 december 1886 förklarats tillhöra staden, har departementschefen, beträffande den s. k. kommandantsängen vid skansen Kronan, erinrat, att redan vid sistlidne riksdag af Kongl. Maj:t framstälts förslag om försäljning af nämnda äng med undantag af sjelfva skansen med kringliggande platå, och att Riksdagen härtill lemnat bifall dock med vilkor, att försäljningen så anordnades, att för de områden, som komme att afyttras, erhöles en köpeskilling, motsvarande, då från lägenheten afräknades hvad som kunde erfordras för gator och öppna platser, minst 1 krona 25 öre för hvarje qvadratfot. Försäljningssumman skulle under förutsättning, att det af Riksdagen beräknade minimipris per qvadratfot erhöles, komma att uppgå till 719,000 kronor i rundt tal; och då, enligt Riksdagens föreskrift, af denna summa den till 323,000 kronor uppgående köpeskillingen för lägenheten Qviberg borde i främsta runnet gäldas, skulle alltså återstående beloppet, hvilket enligt Riksdagens beslut skulle till statsverket ingå, men som emellertid borde beräknas såsom en för det nya kasernetablissemnet användbar tillgång, komma att utgöra 396,000 kronor.

De lägenheter, hvilka, med frånräkning af de båda nyssnämnda, nu kunde ifrågakomma att afyttras, hade departementschefen ansett lämpligen böra delas i två afdelningar, upptagande den ena sådana tomter och byggnader, som funnits böra till staden Göteborg hembjudas, och den andra samtliga öfriga lägenheter, hvilka beräknats kunna med största fördel för kronan utbjudas till försäljning utan föregående aftal med nämnda stad; och borde i den förstnämnda af dessa afdelningar jemväl ingå framställningen af den tillika väckta frågan om staden Göteborgs delvisa befrielse från inqvarteringsskyldighet.

De lägenheter, som borde hänföras till den första afdelningen, vore exercisheden, kommandantsängen vid skansen Lejonet och byggnaden å tomten n:o 22 vid Södra Larmgatan.

Exercisheden. Jemte meddelande af den utredning, som förebragts rörande egaude- och dispositionsrätten till detta område, som, enligt en på ofvannämnda berednings föranstaltande, af stadsingeniören i Göteborg H. W. Brandel upprättad karta, i areal innehölle 1,277,412 qvadratfot, har departementschefen meddelat, att, sedan tvist om berörda område

uppkommit mellan kronan och Göteborgs stad, frågan blifvit afgjord genom ett slags förlikning, i det att Kongl. Maj:t från staden infortrat yttrande, huruvida icke, emot det att frågan om kreatursmarknadens förflyttning från exercisheden till annan plats finge förfalla, staden vore villig att, med frånträdande af alla anspråk på vidsträcktare begagnande af densamma, låta vid kronans fortfarande disposition deraf i öfrigt förblifva; och då magistraten och borgerskapets äldste i sitt härå den 26 oktober 1861 afgifna svar hemställt, att, som någon annan tjenlig plats än ifrågavarande hed icke funnes i närheten af staden att tillgå för användande till de stadens behof, som påkallade större utrymme, men å andra sidan sådana åtgärder, enligt deras förmenande, kunde vidtagas, att de förbättringar, som af kronan tilläfventyrs verkställes för hedens försättande i ett för vapenöfningarne ändamålsenligt skick, icke skadades, Kongl. Maj:t ville låta frågan om dispositionen af heden bero dervid, att densamma fortfarande finge af göta artilleriregemente begagnas till vapenöfningar, likväl utan inskränkning i stadens rätt att använda heden ej allenast till plats för kreatursförsäljning, utan äfven till andra behof, så beskaffade, att dymedelst hvarken marken toge skada eller hinder för vapenöfningarne uppstode, hade Kongl. Maj:t den 18 oktober 1861 bifallit denna hemställan.

Hvilken åsigt man än hyste om innebörden af den rätt till exercisheden, staden förvärfvat, vore det, enligt departementschefens åsigt, gifvet, att, på grund af stadens och kronans sålunda genom dess behöriga representanter träffade öfverenskommelse, staten å ena sidan vore tillförsäkrad rättigheten att under all framtid begagna densamma till exercisplats för göta artilleriregemente, under det att staden å andra sidan kommit i otvifvelaktig besittning af förmånen att likaledes för all framtid använda heden till plats för kreatursförsäljning och andra behof utan annan inskränkning, i fråga om dessa senares beskaffenhet, än att de icke finge vara sådana, att genom deras tillfredsställande exercisheden toge skada eller hinder för göta artilleriregementes vapenöfningar uppstode. Vid de förhandlingar, som beträffande detta spörsmål förevarit inför ofvannämnda beredning, hade man visserligen från stadens sida sökt göra gällande, att kongl. brefvet den 18 oktober 1861, såsom utfärdadt i öfverensstämmelse med hvad stadens myndigheter »tills vidare» medgifvit och dessutom i administrativ väg tillkommet, icke skulle hafva någon inverkan på frågan om lagligheten af kronans anspråk på nyttjanderätten till heden, och att fördenskull staden icke borde utfästa sig att, i händelse kronan afstode från sina anspråk på rätt till densamma, därför till kronan utgifva någon ersättning; men

uppenbarligen förtjenade denna invändning intet afseende, då dels magistratens och borgerskapets ofvannämnda hemställan alldeles icke innehöle någon antydning derom, att det godkännande af kronans anspråk, som i framställningen innefattats, skulle gälla endast tills vidare, och dels betydelsen af det utaf stadens myndigheter gjorda medgifvandet i ingen mån kunde förringas deraf, att den statshandling, hvarigenom rättsförhållandet emellan staten och staden på grund af nämnda medgifvande reglerades, tillkommit i administrativ väg. Af beredningens sju ledamöter hade också de af staten och två af de utaf staden utsedde jemte ordföranden ansett uppenbart, att staden afhändt sig »den hufvudsakliga dispositionsrätten» till heden och den sjunde, som i fråga om den summa, staden borde för statens utlösen betala, afvikit från de andras mening, hade emellertid ej heller kunnat bestrida giltigheten af statens rättsanspråk.

Dessa syntes sålunda vara klara, och beredningens pluralitet hade också ansett staden böra gifva lämpligt vederlag för det staten derifrån afstode. Hvad beloppet af vederlaget beträffade, hade beredningen utgått derifrån, att den rätt till heden, kronan innehar, för kronan ej medför annan fördel än att ett exercisfält åt göta artillerigemente derigenom blifvit utan kostnad för statsverket beredt; och då, enligt beredningens förmenande, ett lika stort och till exercisplats lika lämpligt område som exercisheden, kunde anskaffas och till exercisplats apteras för ett belopp ej öfverstigande 100,000 kronor, hade den föreslagit, att staden skulle erbjuda kronan detta belopp mot det kronan afstode från alla anspråk på fortfarande disposition af nämnda hed.

Kommendantsängen vid skansen Lejonet jemte derstädes uppförda byggnader. Mycket delade meningar hade, enligt hvad departementschefen upplyst, gjort sig gällande så väl beträffande frågan om det område, som borde anses höra till denna s. k. kommandantsäng, som ock angående beskaffenheten af de rättigheter till de olika delarne af densamma, hvilka tillkomme kronan. Att sjelfva den bergskulle, hvarå den forna s. k. Gullbergs fästning legat och der ruinerna af denna fästning och den sedermera derstädes uppförda skansen »Göta lejon» ännu vore synliga, med full eganderätt tillhörde kronan, vore jemväl af stadens myndigheter medgifvet. Af det till en vidd af 1,400,000 qvadratfot uppgifna område, som under benämningen »kommendantsängen vid skansen Lejonet» hembjudits staden, utgjorde emellertid omförmälda kronan ostridigt tillhöriga område endast 154,000 qvadratfot. Återstående delar af ifrågavarande ytvidd bestode dels af den egentligen s. k. kommandantsängen, som, med frånräkning af ett förut till densamma

hörande, men numera till statens jernvägar upplåtet område, innefattade en yta af 157,000 qvadratfot jemförelsevis slät mark, dels ock af den intill densamma i nordost gränsande fordom s. k. Färjevassen, som med en vidd af 1,089,000 qvadratfot numera benämndes Gullbergs vass och genom fyllning förvandlats till fast mark. Det vore således om sistnämnda båda områden, som striden egentligen rört sig.

Departementschefen, som äfven i afseende å rättsförhållandena rörande detta område meddelat en utredning, till hvilken å sid. 11—14 i statsrådsprotokollet förekommande utredning utskottet tillåter sig hänvisa, anför vidare, att beredningen som i fråga om värdet af den bevisning, staden rörande eganderätten till berörda område åvägabragt, gått något längre än departementschefen och ansett den utmärka, att staden genom donationen af Gullbergs ängar blifvit egare jemväl till nu ifrågavarande område, vore också, lika med departementschefen, af den öfvertygelse, att det numera skulle för staden vara förenadt med stora svårigheter att få sina anspråk på ängen lagligen erkända och fördenskull tillstyrkt godvillig uppgörelse emellan staten och staden, dervid den ansett, att staden borde erlægga ett belopp af 10,000 kronor, mot det att kronan till staden afstode den rätt, den kunde ega till kommandantsängen, och dessutom, för den händelse, på sätt vid beredningens tillsättande eventuellt förutsetts, göta artilleriregemente förflyttades till Sköfde, till staden utan lösen öfverlemnade skansen Lejonet jemte den bergskulle, hvarå densamma vore belägen.

Jemte kommandantsängen hade till Göteborgs stad hembjudits tre byggnader, nemligen två derstädes uppförda krutmagasin och den s. k. laboratoriebyggnaden, hvilka byggnader utaf beredningen åsatts ett värde af sammanlagdt 200 kronor.

Byggnaden å stalltomten n:o 22 vid södra Larmgatan. På sätt beredningen enhälligt yttrat borde, enligt departementschefens förmenande och på i statsrådsprotokollet anförda skäl, medgifvas, att den tomt, hvarå denna byggnad vore uppförd, icke tillhörde kronan. Den å tomten uppförda stallbyggnaden, hvilken vore af sten under tegeltak och hade en längd af 230 $\frac{1}{2}$ fot, en bredd af 36 $\frac{1}{2}$ fot och en höjd af 23 fot, hade af beredningen, i enlighet med förutgången värdering af två utaf beredningen utsedda byggmästare, uppskattats till 700 kronor.

Inqvarteringsskyldigheten. Jemte meddelande af de bestämmelser, hvilka reglera inqvarteringsskyldigheten för städerna, utom hvad Stockholm beträffar, har departementschefen till statsrådsprotokollet vidare anført, att dessa bestämmelser, tillämpade på Göteborg, hvilken stad sjelf tillhandahölle den byggnad, i hvilken manskapet vid göta artilleri-

regemente vore inqvarteradt, innebure, att staden, som af statsmedel erhöle den efter vederbörlig tariff på det inqvarterade manskapet belöpande kontanta inqvarteringsersättningen, vore skyldig att utöfver den inqvartering in natura staden bestridde dels till det ej inqvarterade befälet utgifva servisersättning i kontant och dels förse den i dess kasernbyggnad inqvarterade personalen med servis in natura; och hade, beträffande frågan hvad med sistnämnda uttryck rätteligen borde förstås, Kongl. Maj:t genom särskildt bref den 24 augusti 1847 förklarar, att derunder skulle innefattas, utom sängservisersedlar o. d. jemväl ved och ljus.

Då den kasernbyggnad, staden till fullgörande af sin nyss nämnda skyldighet i fråga om inqvarteringen upplåtit till begagnande af göta artilleriregemente, numera vore i det förfallna skick, att en snar ombyggnad däraf vore oundviklig, och staden sålunda eventuelt kunde blifva tvungen att uppföra en helt ny kasernbyggnad, måste helt naturligt från såväl statens som stadens sida uppstå önskan, att staten mot bidrag från staden måtte, i sammanhang med inrättandet af nytt kasernetablissemment i öfrigt för göta artilleriregemente, åtaga sig uppförandet äfven af sjelfva kasernbyggnaden. Det vore af denna anledning arméförvaltningen till stadens myndigheter gjort framställning om det bidrag till kostnaden för nytt kasernetablissemments uppförande, som staden kunde vara sinnad utgifva mot det den för all framtid blefve befriad från skyldigheten att förse göta artilleriregemente eller motsvarande truppstyrka, som kunde varda i staden förlagd, med inqvartering in natura; och blefve naturligtvis staden, derest kasernbyggnad af staten uppfördes, jemlikt gällande författning, fritagen från skyldigheten att förse den i den blifvande, staten tillhöriga kasernbyggnaden inrymda trupp med servis in natura.

För att utreda frågan om den summa, staden borde för vinnande af denna befrielse erlägga, hade beredningen låtit upprätta två tabeller, utvisande *den ena* de belopp, hvartill, med ledning af nu kända förhållanden, stadens årliga inkomster och utgifter för inqvarteringsverket kunde anses komma att uppgå, derest staden fortföre att såsom hitintills tillhandahålla regementet rum och servis in natura, och *den andra* samma inkomster och utgifter, derest stadens skyldighet att utgöra berörda slag af inqvartering komme att upphöra.

Vid uppgörandet af dessa tabeller hade beredningen, stödjande sig på en uppgjord kostnadsberäkning, utgått från förutsättningen, att den nya kasernbyggnaden, för hvars uppförande inga andra bestämmelser, enligt beredningens åsigt, kunde göras gällande än de, som

innehölles i stadens och den allmänna byggnadsordningen, skulle, derest staden vid nybyggnaden i någon mån fäste afseende vid nutidens anspråk på storlek och inredning af dylika byggnader, komma att kosta 275,000 kronor, och att stadens årliga utgift för kasernens uppförande sålunda skulle, efter en beräkning af 100 år för den nya byggnadens varaktighet och kostnadens amortering med fem procent årligen under nämnda tid, komma att uppgå till 13,750 kronor.

Dessa i statsrådsprotokollet intagna tabeller, till hvilka utskottet får hänvisa, upptaga *den ena* inkomster till 12,003 kronor 88 öre och utgifter till 35,180 kronor 37 öre samt sålunda en öfverskjutande utgiftssumma af 23,176 kronor 49 öre och *den andra*, utan förekommande inkomster, utgifter å tillsammans 4,610 kronor 61 öre.

Skilnaden i årlig utgift för staden skulle alltså, derest kasernbyggnad uppfördes af kronan, komma att uppgå till 18,565 kronor 88 öre, och hade beredningen, då denna summa kunde anses representera ett kapital af 350,000 kronor, föreslagit att staden för den ifrågasatta befrielsen till staten borde erlägga sistnämnda belopp.

Beredningen hade emellertid hemställt, att härvid måtte från stadens sida fästas det vilkor, att den staden genom kongl. resolutionen den 16 oktober 1723 tillförsäkrade rättighet att uppbära och till stadens nytta använda det belopp af 21,028 kronor 3 öre, som af statsverket årligen till stadskassan i ersättning för den s. k. inqvarteringstolagen utbetaltes genom den blifvande öfverenskommelsen om inqvarterings-skyldigheten icke måtte rubbas, utan bibehållas oförkränt.

Den s. k. tolagsafgiften hade, enligt hvad departementschefen med anledning häraf meddelat, ursprungligen varit en tilläggsafgift till tullen på ut- och ingående varor, som vissa städer berättigats att för bestridande af kostnaderna för åtskilliga dem åliggande uppgifter af vare sig kommunal eller statsrättslig beskaffenhet uppbära. Tolagsafgifterna vore numera sammanslagna med de vanliga tullafgifterna eller, rättare sagdt, inginge i dessa, och de tolagsberättigade städerna åtnjöte, på grund af beslutet vid riksdagen 1856—1858, från tullmedlen ersättning för de mistade tolagsinkomsterna i enlighet med vissa vid nämnda riksdag bestämda grunder. Efter en redan förut gjord fixering hade, hvad staden Göteborg anginge, dess inqvarteringstolag, som vore en dylik tilläggsafgift, tillkommen för att lätta dess inqvarteringsbörda, bestämts till ofvan angifna belopp, som sedermera vid den slutliga regleringen af tolagen ansetts lika med all annan tolag vara inbegripen i den fastställda ersättningssumman.

Hvad anginge den af beredningen väckta fråga, huruvida rättig-

heten till nämnda inqvarteringstolag eller deremot numera svarande del af ersättningssumman kunde anses böra fortfarande ega bestånd, äfven om skyldigheten att fullgöra inqvartering och servis in natura upphörde, borde de förhållanden, under hvilka inqvarteringstolagen tillkommit, och de bestämmelser, som för städerna i allmänhet reglerade rättigheten till densamma, tagas i öfvervägande. Hufvudstadgandet derutinnan vore ofvannämnda, af beredningen åberopade resolution på städernas besvär. Sedan nemligen Stockholms borgerskap den 29 maj 1719 erhållit rättighet att af inqvarteringstolagen använda hvad som behöfdes för inqvarteringens betalning, och denna rättighet den 11 augusti samma år utsträckts till alla stapelstäder, som vore besvärade af inqvartering, med föreskrift likväl att öfverskottet af tolagen skulle till kronans disposition öfverlemnas, hade städerna, vid 1723 års riksdag anhållit, att inqvarterings- eller, såsom den också kallades, tillökningstolagen måtte lemnas och användas till hvar och en stads fria disposition.

Jemte meddelande af denna resolution anför departementschefen vidare, att beredningen af resolutionens ordalydelse, såsom departementschefen syntes, med fullt skäl dragit den slutsatsen att stadens rättighet till den s. k. inqvarteringstolagen ej vore beroende af stadens inqvarteringsskyldighet och att samma tolag ej kunde af Kongl. Maj:t indragas, för den händelse staden af en eller annan anledning skulle från sin inqvarteringskyldighet befrias; och hade beredningen af sådan anledning tillstyrkt upptagandet bland villkoren för den föreslagna öfverenskommelsen af ofvan nämnda förbehåll, mera, såsom det ville synas, för att åt staden bevara en rättighet, som den, enligt beredningens åsigt, i allt fall egde, än för att, såsom en följd af öfverenskommelsen, åt staden utverka en särskild förmån.

Departementschefen, som på grund af hvad i ärendet förekommit ansett beredningens förslag i nu nämnda fyra frågor böra i hufvudsak antagas, har hvad först *exercisheden* anginge anført, att då kronan svårligen kunde göra gällande andra anspråk på densamma än dem, som hade sin grund i det af Göteborgs magistrat och borgerskap den 26 oktober 1861 gjorda medgifvande, och då den enda förmån, som i kraft deraf tillagts kronan, utgjorde rättigheten att begagna heden för göta artilleriregementes öfningar samt denna förmån väl kunde anses ersatt med det af beredningen föreslagna belopp, departementschefen så mycket snarare funnit beredningens förslag i denna del af ärendet förtjent af understöd, som genom Riksdagens bifall till den väckta frågan om inköpet af landeriet Qviberg ny exercisplats för göta artilleriregemente redan kunde anses vara beredd. Dess egoareal vore nemligen tillräck-

lig att lemna utrymme till en dylik plats och dervarande terrängförhållanden lämpade sig mycket väl för detta ändamål.

Hvad vidare beträffade *kommendantsängen* vid skansen Lejonet — yttrade departementschefen — torde med skäl kunna sägas, att, huru omdömet än kunde utfalla om den bevisning, som staden åstadkommit till stöd för sina anspråk på densamma, kronans åtkomst till ängen å andra sidan ej kunde anses så klar och ostridig, att ej en förlikning emellan staten och staden i detta hänseende måste vara önskelig; och då den afträdessumma, beredningen föreslagit, i det närmaste syntes motsvara värdet af de delar af ängen, hvilka kronan innehade, hade departementschefen ansett beredningens förslag jemväl härutinnan vara för kronan antagligt.

Hvad slutligen anginge *byggnaden å stalltomten n:o 22* vid södra Larmgatan samt frågan om *aflösningen af Göteborgs stads inqvarteringskyldighet*, måste enligt departementschefens mening beredningens förslag i dessa delar likaledes betecknas såsom för kronan antagliga. Det vore nemligen föga sannolikt, att byggnaden å ofvannämnda tomt, hvilken enligt utredningen i målet måste, derest nytt kasernetablissemment uppfördes, från tomten bortflyttas, skulle kunna, vid föryttring till annan än egaren af sjelfva tomten, betinga ens så högt pris som af beredningen ifrågasatts; och man måste, beträffande sistnämnda fråga, ihågkomma, att, om kronan af skäl, som ju lätt skulle kunna tänkas, funne sig nödsakad att, äfven i det fall, att bidrag från stadens sida ej erhöles, låta uppföra ett nytt kasernetablissemment i Göteborg, denna stad skulle utan något sitt åtgörande och utan erläggande af nu erbjudna 350,000 kronor komma i åtnjutande af den frihet från inqvartering staden vill tillösa sig.

Uppfördes kasern på kronans bekostnad, skulle nemligen deraf blifva en följd, att regementets korpraler och manskap komme att inqvarteras i »kronans hus» och, om på sådant sätt sörjdes för truppens inqvartering, blefve vederbörande stads inqvarteringsskyldighet inskränkt till att åt densamma utgifva servis i kontant, eller med andra ord den stad, i hvilken kronan tillhöriga kaserner för den derstädes garnisonerade trupp finnes, blefve då fri från skyldigheten att förse truppen med inqvartering och servis in natura. Det vore just tillförsäkrandet af en dylik frihet för framtiden, som för Göteborgs stad skulle blifva vinsten af den föreslagna öfverenskommelsen, och faktiskt komme Göteborg, genom dennas antagande, endast i samma ställning som rikets öfriga med garnison försedda städer. Med undantag af Göteborg finnes nemligen numera ingen sådan stad, som fullgjorde sin inqvarteringsskyldighet

in natura, och efter all sannolikhet komme ej heller någon dylik skyldighet att för framtiden af någon utaf dem utkrävas.

Äfven det af beredningen föreslagna vilkor om rättighet för staden Göteborg att, om inqvarteringsskyldigheten, på sätt beredningen föreslagit, blefve aflöst, fortfarande komma i åtnjutande af *inqvarteringsstolagen*, måste, enligt departementschefens åsigt, anses billigt. Gällande författningar i ämnet innebure i och för sig, att rättigheten till inqvarteringstolagen vore oberoende af det sätt, på hvilket inqvarteringsskyldigheten fullgjordes, och, enligt hvad de i ärendet hörda embetsmyndigheterna erinra, funnes i sjelfva verket flera städer, som vore i åtnjutande af inqvarteringstolag utan att någon ständigt inqvartering af dem utgjordes. Göteborg, som för den ifrågasatta befrielsen från skyldigheten att lemna inqvartering in natura skulle utgifva full equivalent och som sålunda kunde sägas komma att ständigt utgöra dylik inqvartering, ehuru den för framtiden skulle tillgodokomma staten i form af ett kapital, kunde således med fullt fog göra anspråk på att bibehållas vid inqvarteringstolagen; och det måste dessutom icke förglömmas, att äfven efter aflösningen skyldigheten att utgöra servis i kontant, hvilket åliggande städse innefattats under benämningen inqvarteringsskyldighet i detta ords vanliga bemärkelse, fortfarande komme att qvarstå.

Utgående från dessa åsigter, som i hufvudsak delats af arméförvaltningen och de öfriga myndigheter, hvilka i ärendet afgifvit utlåtanden, hade departementschefen vid ärendets förberedande föredragning den 6 juni sistlidet år förklarar sig anse beredningens förslag i nu angifna fyra afseenden vara af beskaffenhet att kunna läggas till grund för blifvande öfverenskommelse med staden Göteborg. Emellertid hade departementschefen funnit lämpligt, dels att i framställningen till Göteborgs stadsfullmäktige uttryckligt vilkor inryckts derom, att staten vid öfverlåtelse till nämnda stad af den s. k. kommandantsängen vid skansen Lejonet förbehölle sig fortfarande eganderätten till sjelfva skansen med omkringliggande platå, dels att, till förekommande af alla framtida tvistigheter, i framställningen upptoges, att den staden tillhöriga mark, å hvilken den s. k. laboratoriibyggnaden i närheten af nyss nämnda skans delvis vore uppförd, jenväl ansåges i öfverlåtelsen af kommandantsängen inbegripen och dels att för samtliga tomter, byggnader och rättigheter, som skulle till staden Göteborg öfverlätas, bestämdes en totalsumma, som till beloppet motsvarade de olika värderingssummor, beredningen ansett skäligt åsätta nämnda byggnader m. m. Då beredningen beräknat för exercisheden 100,000 kronor, för kommandantsängen med derå uppförda byggnader 10,200 kronor, för byggnad-

derna å stalltomten n:o 22 700 kronor och för aflösning af inqvarterings-skyldigheten 350,000 kronor, skulle denna totalsumma alltså utgöra 460,900 kronor.

Enligt den af departementschefen med anledning häraf gjorda hemställan hade Kongl. Maj:t låtit *ej mindre* för stadsfullmäktige i Göteborg gifva till känna, att Kongl. Maj:t vore sinnad till denna Riksdag aflåta proposition om dels upplåtande till staden Göteborg af den kronan tillkommande dispositionsrätt till den s. k. exercisheden, byggnaden å tomten n:o 22 vid södra Larmgatan äfvensom kommandantsängen vid skansen Lejonet med derå uppförda byggnader, deri jemväl inbegripen den s. k. laboratoribyggnaden med den mark, hvarå denna byggnad blifvit uppförd, dels ock befrielse för all framtid för staden Göteborg från skyldigheten att till göta artilleriregemente eller motsvarande krigsstyrka, som kunde varda i staden förlagd, tillhandahålla rum och servis in natura, allt mot det staden till kronan erlade ett belopp af 460,900 kronor men förklarades berättigad att, utan hinder af den öfverenskommelse i fråga om inqvarterings-skyldigheten, som kunde blifva träffad, fortfarande såsom hittills bibehållas vid den staden genom kongl. resolutionen den 16 oktober 1723 tillförsäkrade förmån att uppbära och till sin nytta använda det belopp af 21,028 kronor 3 öre, som af statsverket årligen till stadskassan i ersättning för den s. k. inqvarterings-tolagen utbetaltes, *än äfven* från fullmäktige infordra yttrande, huru vida de under förutsättning af Riksdagens bifall till de förslag i nämnda hänseenden, som sålunda komme att underställas densamma, för sin del antogo de för den ifrågasatta öfverlåtelsen och befrielsen från inqvarterings-skyldigheten föreslagna vilkor; och hade stadsfullmäktige i skrifvelse den 30 sistlidne september förklarad, att de antoge dessa vilkor, dock med förbehåll att anbudet skulle anses förfallet och för staden icke vidare bindande, så framt det icke å kronans sida vore antaget före den 1 oktober 1891.

I fråga om ytvidden af de öfriga tomter, som arméförvaltningen ansett böra vid nytt kasernetablissemens uppförande till staden Göteborg hembjudas, äfvensom beskaffenheten af de derstädes uppförda byggnader, har, efter hvad i statsrådsprotokollet vidare meddelas, af handlingarne inhemtats följande:

»Stalltomten n:is 38 och 44 vid Magasinsgatan med derå uppförda byggnader. Tomten innehåller i areal 29,884 kvadratfot och äro å densamma uppförda dels en stallbyggnad af sten under tegeltak med vidhängande stallbyggnad af trä och dels ett ridhus af sten med takkonstruktion af jern, täckt med plåt;

Stalltomten n:o 23 vid södra Larmgatan med derå uppförd byggnad. Tomten innehåller i areal 11,680 kvadratfot, och utgöres nämnda byggnad af ett s. k. sjukstall af sten under plåttak;

Norra hälften af fortifikationshusets tomt med derå uppförd byggnad. Tomtdelen innehåller en areal af 14,220 kvadratfot, och är derå uppförd endast en materialbod;

Platsen vid Sahlgrenska sjukhuset med byggnad. Den innehåller 4,910 kvadratfot, deraf emellertid 1,850 kvadratfot ingå i Postgatan, och är å platsen uppförd en materialbod af trä under tegeltak, hvarjemte en del af förra Sahlgrenska sjukhuset, som är i enskild mans ego, utskjuter i tomten;

Tomten n:o 40 vid Kronhusgatan. Denna tomt innehåller 3,344 kvadratfot, och tillhöra de å densamma uppförda byggnader enskild person;

Kronobageritomten n:o 1, Litt. A. Denna tomt innehåller 7,068 kvadratfot och upptages af en stenhusbyggnad under tegeltak;

Området norr om Kronhusgatans förlängning med derå uppförd byggnad. Denna tomt innehåller 24,045 kvadratfot, och finnas å densamma uppförda två materialbodar af trä och en afträdesbyggnad af sten;

Området å Lilla Otterhällan med byggnader. Området innehåller 330,624 kvadratfot, och äro å detsamma uppförda det s. k. artilleri-etablissemmentets byggnader, bestående af fältförråd, matinrättning och två vaktstugor, alla af tegel, äfvensom det s. k. nya gymnastikhuset, en träbyggnad under papptak, hvarjemte i fästningsvallarne äro anordnade tre källarlägenheter, som jemte en i närheten af Otterhällan å stadens mark belägen materialbod eller den s. k. röda boden jemväl ansetts böra tillsammans med Otterhällan afyttras; samt

Garnisonssjukhusets tomt med byggnad. Denna tomt innehåller i areal 8,600 kvadratfot, och är derå uppfördt det s. k. garnisonssjukhuset, en stenbyggnad under tegeltak, med tillhörande uthusbyggnad.»

Beredningen, som funnit kronans eganderätt till samtliga dessa områden vara obestridlig, hade hemställt, att de jemte derå uppförda byggnader måtte få af staden Göteborg inlösas mot ett belopp af tillsammans 388,550 kronor.

Då emellertid arméförvaltningen å artilleri- och fortifikations-

departementen i sitt ofvannämnda yttrande, efter inhemtande af utlå-
tanden från tygmästaren och fortifikationsbefälhafvaren i Göteborg,
förklarar sig, lika med nämnda tjänstemän, finna berörda af berednin-
gen föreslagna lösesummor alldeles för låga, hade departementschefen
funnit desamma icke böra läggas till grund för någon öfverenskom-
melse med staden Göteborg, utan anbefalt ny värdering af lägen-
heterna; och hade departementschefen dervid, då vid upprättandet inom
fortifikationen af plan till ny kasernbyggnad det visat sig, att bibehål-
landet tills vidare af regementets invid det s. k. fortifikationshuset be-
lägna tygetablissemment skulle leda till väsentliga kostnadsbesparingar
vid det nya kasernetablissemmentets uppförande, och vid sådant förhål-
lande den till fortifikationshuset hörande tomt måste åt kronan bibe-
hållas ostyckad, föreskrifvit, att den nya värderingen icke skulle om-
fatta den förut till försäljning ifrågasatta norra hälften af nämnda tomt.

Värderingen, som den 22 sistlidne november förrättades af forti-
fikationsbefälhafvaren i Göteborg jemte stadsmäklaren H. W. Ström
och byggmästaren F. V. Petersson, hade utfallit så, att

Stalltomten vid Magasinsgatan med byggnad vär- derats till.....	kronor 120,000: —
Stalltomten n:o 23 vid Södra Larmgatan med bygg- nad till	» 47,000: —
Platsen vid Sahlgrenska sjukhuset med byggnad	» 12,500: —
Tomten vid Kronhusgatan.....	» 13,376: —
Kronobageritomten med byggnad	» 36,000: —
Tomten norr om Kronhusgatans förlängning med byggnad	» 75,000: —
Garnisonssjukhusets tomt med byggnad	» 30,500: —
Området å Lilla Otterhällan med byggnader	» 250,000: —
	<hr/>
	Summa kronor 584,376: —

Oaktadt nyss nämnda norra hälft af fortifikationshusets tomt med
byggnad, som af beredningen uppskattats till 35,000 kronor, nu uteslu-
tits från värderingen, öfverstege alltså hela värderingssumman med icke
mindre än 195,826 kronor det belopp, som af beredningen åsatts samt-
liga ifrågavarande tomter och byggnader; och hade arméförvaltningen
vid värderingsinstrumentets öfverlemnande förmålt sig sakna anledning
att mot denna värdering, som enligt deras åsigt verkstälts af fullt sak-
kunnige män, framställa någon anmärkning.

Departementschefen, som för sin del funnit densamma kunna

godkännas, hade dock ansett det kunna ifrågasättas, huru vida staden Göteborg skulle finnas villig att mot den sålunda föreslagna högre lösesumman tillösa sig alla de ifrågavarande tomterna. Det vore därför lämpligast, att desamma icke hembjödtes nämnda stad utan att försäljning af hvarje tomt för sig egde rum, dervid naturligtvis intet hindrade staden att, om den funne sådant med sin fördel förenligt, anmäla sig såsom köpare till de tomter, af hvilka den önskade komma i besittning. I öfverensstämmelse med de vilkor, Riksdagen sistlidna år bestämde för den då medgifna försäljningen af kommandantsängen vid skansen Kronan, syntes vidare böra såsom vilkor för försäljningen föreslås, att densamma ornades så, att hela den af värderingsförrättningen tomterna åsatta värderingssumma icke komme att underskridas och att följaktligen, om förhållandena skulle medföra, att en eller flera af tomterna kunde säljas till pris, som vore högre än det tomterna hvar för sig åsatta värde, de återstående tomtorna måtte, under förutsättning att den för alla tomterna beräknade försäljningssumma uppnåddes, kunna, der så finnes nödigt, till lägre pris afyttras.

Hvad slutligen anginge planen och kostnaden för sjelfva kasernetablissemnet hade, enligt hvad departementschefen meddelat, chefen för fortifikationen i en den 28 sistlidne februari till Kongl. Maj:t inkommen skrifvelse uti nämnda fråga afgifvit utlåtande och dervid tillika öfverlemnadt ritningar och kostnadsförslag för etablissementets uppförande.

Enligt nämnda handlingar skulle detsamma, som vore afsedt att förläggas å landeriet Qvibergs egor, komma att bestå af kanslihus, 2 kaserner, matinrättningsbyggnad, exercishus, stallbyggnad, ridhus, arrestbyggnad, skosmedja, sjukhus, bad- och tvättinrättning samt sommarstall och förrådsbyggnad; och hade vidare beräknats, att några å nämnda landeri nu befintliga byggnader skulle kunna användas för inqvartering af åtskilliga underofficerare, hvarigenom en ganska afsevärd inskränkning i kasernbyggnadernas storlek hade kunnat åvägabringas. Äfven sjukstall, reservsjukstall och foderlada hade ansetts kunna inrymmas i några landeriet tillhörande uthus.

För iståndsättandet af de för nyssnämnda underofficerares inqvartering afsedda byggnader hade de inkomster, som beräknats inflyta från landeriet Qviberg, intill dess detsamma kunde vardas till regimentet öfverlemnadt, ansetts tillräckliga; hvaremot det belopp, 7,000 kronor, som erfordrades för iståndsättande af nämnda uthus, ingingo i den för etablissementet i dess helhet beräknade kostnadssumma.

Denna kostnadssumma hade af chefen för fortifikationen beräknats till 1,525,000 kronor. De tillgångar, som chefen för fortifikationen

ansett kunna användas till nämnda kostnaders bestridande, hade upptagits sålunda:

Försäljningspriset för kommandantsängen vid skansen Kronan	kronor	719,000: —
Den af staden Göteborg erbjudna löseskilling	»	460,900: —
Nyss omförmälda områdets och tomters försäljningspris	»	584,376: —
		<hr/>
	kronor	1,764,276: —

Då härifrån droges köpeskillingen för Qviberg kr. 323,000: —
 samt omkostnaderna för nämnda köp, som af chefen för fortifikationen beräknats till..... » 1,276: — » 324,276: —
 skulle alltså återstå kronor 1,440,000: —

eller 85,000 kronor mindre än den för etablissemnet beräknade kostnadssumma.

Chefen för fortifikationen hade emellertid förmått sig hafva grundadt skäl att antaga, det försäljningen af kommandantsängen komme att inbringa mer än nyss angifna af Riksdagen såsom minimum bestämda belopp; och då vidare den beräknade byggnadskostnaden vid en blifvande entreprenadauktion kunde komma att något nedgå, hade chefen för fortifikationen funnit antagligt, att medel icke skulle komma att saknas för etablissemnets fullbordande enligt nu framlagda plan. Skulle emellertid så blifva händelsen, funne bemålde chef, enligt hvad han vidare yttrat, uppskof med uppförandet af några utaf de föreslagna byggnaderna kunna utan allt för stor olägenhet ega rum. Sålunda skulle den del af förrådsbyggnaden, som vore afsedd för de båda reservbatterierna, i främsta rummet kunna tills vidare undvaras. Äfven sommarstallet, som vore ännadt att under sommaröfningstiden inrymma de legda hästarne, skulle på sådant sätt kunna göras umbärligt, att dessa hästar insattes i ridhuset, som dock i viss mån måste deraf taga skada; och slutligen vore det möjligt att för någon tid låta anstå med uppförandet af bad- och tvättlinrättningen, en anordning, som dock chefen för fortifikationen ansåge icke kunna aflöpa utan känbara olägenheter.

En besparing af 64,300 kronor skulle emellertid härigenom kunna vinnas och de i öfrigt erforderliga 20,700 kronorna kunna, efter chefens för fortifikationen åsigt, påräknas genom sannolikt öfverskott utöfver

de för de olika tomterna beräknade försäljningspris och genom minskad entreprenadkostnad.

Lika med chefen för fortifikationen ansåge departementschefen sannolikt, att något högre pris, än som beräknats, skulle vid den ifrågasatta omfattande försäljningen af ofvanomförmälda, kronan nu tillhöriga områden i Göteborg kunna erhållas; och hade ej heller departementschefen någon erinran att göra mot den inskränkning i byggnadsarbetet, som chefen för fortifikationen funnit sig böra såsom en nödfallsutväg föreslå. Det syntes därför lämpligast, att medel till byggnadsarbetet äskades på det sätt, att Kongl. Maj:t måtte berättigas dertill använda dels det belopp 460,900 kronor, som vid godkännandet af den med staden Göteborg under förbehåll af Riksdagens samtycke träffade öfverenskommelse skulle af nämnda stad erläggas, dels ock så stor del af öfriga inflytande, för byggnadsarbetet ännu disponibla försäljningsmedel, som motsvarade skilnaden emellan hela beräknade byggnadskostnaden 1,525,000 kronor och nyssomförmälda summa eller 1,064,100 kronor. Skulle meranämnda försäljningsmedel, hvilka på grund af nu föreliggande utredning antoges skola uppgå till 979,100 kronor, utgörande skilnaden emellan de senaste värderingssummorna och kostnaderna för inköpet af landeriet Qviberg, enligt chefens för fortifikationen beräkning, icke öfverskrida sistnämnda belopp, finge alltså, derest besparingar å byggnadskostnaden ej kunde vid en blifvande entreprenadauktion åvägbringas, en del af byggnadsarbetet anstå, under det att å andra sidan först den del af försäljningsmedlen, som öfverstege förstnämnda belopp 1,064,100 kronor, skulle till statsverket ingå.

Då större delen af försäljningsmedlen icke kunde beräknas inflyta förr än efter ett eller annat år, vore nödvändigt, att Kongl. Maj:t finge inom gränsen af det belopp 1,440,000 kronor, som i hvarje fall skulle till byggnadsarbetet utgå, af tillgängliga medel förskjuta hvad som kunde för detsamma erfordras; erinrande departementschefen slutligen, att såsom följd af kasernetablissemmentets uppförande dels det för hyra af åtskilliga lokaler nu utgående belopp 13,900 kronor och dels den för närvarande till Göteborgs stad årligen utgående inqvarteringsersättningen 9,505 kronor 88 öre komme att statsverket besparas.

Såsom till förenämnda statsrådsprotokoll blifvit meddeladt, befinner sig Göta artilleriregementes kasernetablissemment i så dåligt skick, att uppförandet för nämnda regemente af ett nytt etablissemment är en nästan oundviklig nödvändighet. Med afseende härå och under åbe-

ropande af, att Riksdagens revisorer jemväl flera gånger vitsordat kasernbyggnadens dåliga skick, har utskottet, som tagit del af de till ärendet hörande handlingar, kartor och ritningar, ansett sig böra biträda Kongl. Maj:ts nu framlagda förslag om uppförande af nytt kasernetablissemment för regementet och etablissemmentets förläggande å det af Riksdagen inköpta landeriet Qviberg.

Enligt hvad i statsrådsprotokollet upplyses, beräknas kostnaden för det nya kasernetablissemmentets uppförande komma att, oafsedt den med inköpet af Qviberg förenade statsutgift å 324,276 kronor, uppgå till 1,525,000 kronor.

Denna kostnadssumma är, efter hvad de företedda handlingarna utvisa, fördelad på följande sätt:

Byggnaders uppförande och inredning m. m.	kronor	1,196,700: —
Sprängnings- och grundläggningsarbeten	»	162,000: —
Belysnings-, vatten-, aflopps- och åsklednings- arbeten.....	»	80,400: —
Planerings- och grusningsarbeten, stensättning, stängsel, terrassmurar m. m.	»	66,000: —
Kontrollkostnader, ritningar m. m.....	»	19,900: —
		Summa kronor 1,525,000: —

För samtliga dessa till 1,849,276 kronor uppgående kostnaders bestridande skulle emellertid, med afseende å redan beslutad försäljning af kommandantsängen vid skansen Kronan i Göteborg och vid bifall till hvad Kongl. Maj:t nu i förevarande sammanhang föreslagit, vara att disponera ett belopp af 1,764,276 kronor.

Beträffande det belopp å 85,000 kronor, hvarmed nämnda kostnadssumma öfverskjuter de beräknade tillgångarna, har chefen för fortifikationen, såsom i statsrådsprotokollet meddelas, ansett, att, derest ej, såsom antagligt, försäljningen af kommandantsängen vid skansen Kronan skulle inbringa högre belopp än det förut beräknade, en besparing i kostnaden af 64,300 kronor skulle kunna vinnas genom uppskof med uppförandet af några af de nu föreslagna byggnaderna, hvarjemte återstående erforderliga 20,700 kronor skulle kunna påräknas genom öfverskott utöfver det för de öfriga tomterna beräknade försäljningspris och genom minskad entreprenadkostnad.

I afseende å den ifrågasatta försäljningen under hand af de i statsrådsprotokollet närmare angifna områden och byggnader i Göteborg äfvensom den därför beräknade köpeskillingen har icke utskottet haft någon anledning till erinran, liksom utskottet äfven ansett sig böra i

hufvudsak tillstyrka Riksdagens godkännande af den under sådant förbehåll träffade öfverenskommelsen med Göteborgs stad angående upplåtelse till staden af den kronan tillkommande dispositionsrätten till den s. k. exercisheden, angående försäljning till staden af vissa byggnader och områden samt angående befrielse för staden Göteborg från skyldigheten att tillhandahålla rum och servis in natura till i staden förlagd krigsstyrka, allt mot vilkor, att staden skulle till kronan erlægga ett belopp af 460,900 kronor, men med rätt för staden att fortfarande få uppbära den med 21,028 kronor 3 öre hittills utgående ersättningen för den s. k. inqvarteringstolagen. I ett afseende har dock utskottet ansett en förändring i berörda öfverenskommelse böra ega rum. Utskottet föreställer sig nemligen, att den af staden erbjudna löseskillingen för kronans dispositionsrätt till den s. k. exercisheden icke är rätt väl afvägd. Denna löseskillings belopp, 100,000 kronor, är upptaget i öfverensstämmelse med hvad af den i statsrådsprotokollet omförmälda beredningen föreslagits; men beredningens grund för beräkandet af berörda siffra har, efter hvad i samma protokoll upplyses, icke varit annan än att, då den rätt till heden, kronan innehade, för kronan endast medförde den fördel, att ett exercisfält derigenom vore Göta artilleriregemente utan kostnad för statsverket beredt, och då enligt beredningens förmenande ett lika stort och till exercisplats lämpligt område som exercisheden kunde anskaffas och till exercisplats apteras för ett belopp, ej öfverstigande 100,000 kronor, beredningen ansett detta belopp böra såsom vederlag erläggas mot det kronan afstode från alla anspråk på fortfarande disposition af heden. Denna beräkningsgrund synes emellertid utskottet ej vara tillfredsställande. Vid förevarande frågas bedömande torde nemligen hänsyn äfven böra tagas till det betydligt ökade värde exercisheden skulle för staden Göteborg erhålla, derest kronans dispositionsrätt dertill upphörde, och hinder således icke vidare mötte för hela detta välbelägna områdes utläggande till tomtplatser; och torde denna marks värde såsom byggnadsplats böra vid bestämmande af vederlag för kronans dispositionsrätt göra sig gällande, oafsedt det sätt, hvarpå staden Göteborg ämnar begagna den oinskränkta eganderätt dertill, om hvars förvärfvande staden nu träffat eventuel öfverenskommelse.

Enligt hvad i statsrådsprotokollet upplyses, innehåller exercisheden en areal af 1,277,412 qvadratfot. Vid den af nästlidet års riksdag beslutade försäljningen af kommandantsängen vid skansen Kronan föreskrefs, att försäljningen skulle så anordnas, att för de områden, som komme att föryttras, erhöles en köpeskillning, motsvarande, då från

lägenheten afräknades hvad som kunde erfordras för gator och öppna plaster, minst 1 krona 25 öre för hvarje qvadratfot; och, enligt hvad ofvan meddelats, har chefen för fortifikationen förmått sig hafva grundadt skäl antaga, det försäljningen af kommandantsängen komme att inbringa mer än det af Riksdagen såsom minimum bestämda belopp. I betraktande häraf och då den till excercisheden hörande mark, med afseende å dess fördelaktigare belägenhet och gynnammare terrängförhållanden måste antagas i värde vida öfvergå det för kommandantsängen beräknade, lärer tomtvärdet å ifrågavarande mark kunna antagas uppgå till högst betydligt belopp; och torde följaktligen med skäl kunna framhållas, att förvärfvandet för Göteborgs stad af oinskränkt eganderätt till denna mark skulle för staden innebära en anseelig vinst. Det af beredningen föreslagna vederlaget af 100,000 kronor för den kronan tillkommande dispositionsrätten till heden synes utskottet följaktligen allt för lågt. Vid beloppets höjande har utskottet haft svårt att finna någon tillförlitlig beräkningsgrund, men ansett detsamma böra höjas till 250,000 kronor, deri dock inberäknad så väl lösesumman för den s. k. kommandantsängen vid skansen Lejonet med derå uppförda byggnader som ock köpeskillingen för byggnaderna å stalltomten n:o 22 vid Södra Larmgatan. Då staden för dessa områden och byggnader enligt Kongl. Maj:ts förslag skulle komma att utgifva tillsammans 110,900 kronor, komme alltså stadens ökade utgifter, vid gillande af utskottets mening, att belöpa sig till 139,100 kronor och således det belopp, som, jemlikt omförmälda öfverenskommelse, staden Göteborg förklarar sig villig erlägga, höjas från 460,900 kronor till 600,000 kronor. — Utskottet anser sig alltså böra tillstyrka, att nämnda öfverenskommelse af Riksdagen godkännes, under vilkor att staden förbinder sig att till kronan erlägga nämnda förhöjda ersättningsbelopp, eller 600,000 kronor. I följd häraf skulle af öfriga för det nya etablissementets uppförande disponibla medel komma att erfordras endast ett belopp af 925,000 kronor; hvarjemte Kongl. Maj:t torde böra medgifvas rätt att förskjuta hela den erforderliga byggnadskostnaden, 1,525,000 kronor.

Slutligen har utskottet velat framhålla, att genom nämnda höjning i berörda ersättning de till det nya artillerietablissementets uppförande disponibla medel komme att så ökas, att mer än tillräcklig tillgång komme att förefinnas till samtliga de ifrågasatta kasernbyggnadernas uppförande, hvarigenom det ökade anslagsbehof för detta etablissement, som i statsrådsprotokollet antydes, redan nu blefve tillgodosedt och sålunda byggnadsfrågan komme att samtidigt med försäljningsfrågorna vinna fullständig lösning.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt, får utskottet hemställa,

att Kongl. Maj:ts förevarande framställning må på det sätt af Riksdagen bifallas, att Riksdagen

dels godkänner ofvan omförmälda under förbehåll af Riksdagens samtycke med staden Göteborg träffade öfverenskommelse, dock med den ändring, att det belopp stadsfullmäktige i Göteborg förklarar sig villige att till kronan erlægga mot det till staden upplåtes den kronan tillkommande dispositionsrätt till den s. k. exercisheden, byggnaden å tomten n:o 22 vid Södra Larmgatan och kommandantsängen vid skansen Lejonet med derå uppförda byggnader, deri jämväl inbegripen den s. k. laboratoriebyggnaden med den mark, hvarå denna byggnad blifvit uppförd, äfvensom staden befrias för all framtid från skyldigheten att till Göta artilleriregemente eller motsvarande krigsstyrka, som kan varda i staden förlagd, tillhandahålla rum och servis in natura, höjes till 600,000 kronor;

dels medgifver, att åtskilliga i statsrådsprotokollet närmare angifna, kronan tillhöriga områden och byggnader i Göteborg må få i den ordning, Kongl. Maj:t kan pröfva lämpligt, för kronans räkning på sådant sätt föryttras, att den för samtliga områdena och byggnaderna erhållna köpeskilling icke understiger en summa af 584,376 kronor;

dels ock, vid bifall till nyss nämnda båda förslag, beslutar,

att ej mindre det belopp 600,000 kronor, som staden i sådan händelse skall till kronan erlægga, utan äfven de för den s. k. kommandantsängen vid skansen Kronan och öfriga nyss omförmälda områden och byggnader inflytande, disponibla försäljningsmedel må, sist nämnda medel intill ett belopp af 925,000 kronor, användas till beredande af nytt kasernetablisement åt Göta artilleriregemente;

att det öfverskott å berörda försäljningsmedel, som uppstår efter bestridande af nämnda utgift, skall till statsverket ingå och bland statsverkets inkomster redovisas under titel extra uppbörd; samt

att medel till ifrågavarande byggnadsarbete må, i den mån sådant kan blifva nödigt, få intill ett belopp af 1,525,000 kronor, efter Kongl. Maj:ts bepröfvande, utaf för handen varande tillgångar förskjutas.

Stockholm den 1 Maj 1891.

På statsutskottets vägnar:

Gustaf Sparre.

Herr *C. E. Casparsson* har begärt få antecknad, att han inom utskottet icke deltagit i förestående ärendes behandling.
